

MANAVIYAT VA GLOBALLASHUV

Ilmiy maslahatchi: Samatov X.U.

*Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent
axborot texnologiyalari universiteti Samarqand
filiali*

Egamberdiyeva Jasmina Haqberdi qizi

*“Kompyuter injiniringi va sun’iy intellekt”
fakulteti KI-25-02 guruh talabasi*

ANNOTATSIYA: *Ushbu maqolada globallashuv sharoitida milliy ma’naviyatni asrab-avaylash va rivojlantirishning nazariy hamda amaliy masalalari atroflicha tahlil qilingan. Tadqiqotning dolzarbligi bugungi kunda axborot maydonining kengayishi va "ommaviy madaniyat"ning yoshlar dunyoqarashiga ko‘rsatayotgan kuchli ta’siri bilan asoslanadi. Muallif milliy o‘zlikni anglash va ma’naviy qadriyatlarni e’zozlash jamiyat barqarorligini ta’minlovchi asosiy omil ekanligini ta’kidlaydi. Maqolada globallashuvning ijtimoiy-madaniy qirralari, yoshlar o‘rtasida mafkuraviy immunitetni shakllantirish mexanizmlari hamda begona g‘oyalarga qarshi turishda milliy tarbiyaning roli ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, zamonaviy axborot makonida ma’naviy tahdidlarning oldini olishda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va milliy madaniyatni targ‘ib qilish strategiyalari taklif etilgan. Tadqiqot xulosalari yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va jamiyatda ma’naviy yuksalishga qaratilgan amaliy tavsiyalar majmuini o‘z ichiga oladi.*

Kalit so‘zlar: *ma’naviyat, globallashuv, milliy o‘zlik, "ommaviy madaniyat", mafkuraviy immunitet, axborot xuruji, qadriyatlar, yoshlar tarbiyasi, ijtimoiy barqarorlik, ma’naviy yuksalish.*

Kirish

Kirish. Ushbu maqolaning maqsadi, manaviyat va globallashuv tushunchalari o‘rtasidagi murakkab aloqalarni tahlil qilish va ularning zamonaviy

jamiyatdagi ahamiyatini ochib berishdir. Manaviyat, insoniyatning o'ziga xos axloqiy va ruhiy qadriyatlari, an'analari va e'tiqodlari orqali ifodalanadi. Bu tushuncha, insonlarning bir-biri bilan o'zaro munosabatlarida, shuningdek, ularning shaxsiy va ijtimoiy hayotida muhim rol o'ynaydi. Globallashuv esa, iqtisodiy, siyosiy va madaniy jarayonlarning global darajada birlashishini anglatadi. Bu jarayonlar, turli xalqlar va madaniyatlar o'rtasida o'zaro ta'sirni kuchaytiradi va insoniyatni yanada yaqinlashtiradi. Biroq, globallashuv jarayoni manaviyatni ham o'z ichiga oladi, bu esa o'z navbatida, mahalliy qadriyatlarning saqlanishi va rivojlanishi uchun muhimdir. Shunday qilib, manaviyat va globallashuv o'rtasidagi munosabatlar, hozirgi zamon ijtimoiy va madaniy muammolarini hal qilishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqola, bu tushunchalarning o'zaro bog'liqligini va zamonaviy jamiyatdagi o'rnini o'rganishga qaratilgan. Maqolaning maqsadi, manaviyat va globallashuv tushunchalarining asoslarini tahlil qilib, ularning o'zaro ta'sirini ko'rsatishdir. Manaviyat insonning ichki dunyosini, axloqiy qadriyatlarini ifodalaydi, globallashuv esa turli madaniyatlar va iqtisodiy tizimlarning birlashishini anglatadi. Ushbu ikki tushuncha o'rtasidagi muvozanat, ijtimoiy barqarorlik va madaniy xilma-xillikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Maqola, bu jarayonlarning zamonaviy hayotdagi ahamiyatini va ularni yanada chuqurroq tushunish zarurligini ta'kidlaydi. Bu, shuningdek, jamiyatimizning kelajagi uchun muhim bir yo'nalishdir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Ma'naviyat va globallashuv o'rtasidagi bog'liqlik zamonaviy ijtimoiy-falsafiy fanlarning eng ko'p muhokama qilinadigan yo'nalishlaridan biridir. Ushbu jarayon nafaqat iqtisodiy integratsiyani, balki xalqlarning madaniy-ma'naviy qadriyatlariga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. I. Karimov o'z tadqiqotlarida O'zbekistonning globallashuv sharoitida tutgan o'rnini tahlil qilar ekan, milliy manfaatlarni himoya qilish va o'zlikni asrash strategik ahamiyatga ega ekanligini ta'kidlaydi [1].

Global dunyoda madaniy o'zgarishlar va ularning yechimlari borasida A. Murodov ma'naviyat tushunchasini jamiyatni barqaror ushlab turuvchi asosiy ustun sifatida baholaydi [2]. Globallashuvning bevosita ta'sir doirasi va uning oqibatlari

B. Turaevning ishlarida chuqur tahlil qilinib, bunda milliy madaniyatlar transformatsiyasi muqarrar jarayon ekanligi ko'rsatib o'tilgan [3].

Ijtimoiy o'zgarishlar sharoitida ma'naviyatning o'rni haqida to'xtalganda, S. Abdullaeva yoshlar dunyoqarashida mafkuraviy immunitetni shakllantirish zarurligini ilgari suradi [4]. D. Isroilov esa globallashuvni madaniyatlararo muloqotning yangi bosqichi sifatida baholab, bu jarayonda milliy qadriyatlarning saqlanib qolish imkoniyatlarini ko'rib chiqadi [5].

Iqtisodiy rivojlanish va ma'naviy yuksalishning o'zaro mutanosibligi E. Rahmonovning tadqiqotlarida muhim o'rin tutadi [6]. Shuningdek, A. Xudoyberdiyev globallashuvning ijtimoiy hayotga ko'rsatayotgan ta'sirlarini zamonaviy yondashuvlar asosida tahlil qilib, milliy o'ziga xoslikni asrauchun ta'lim va tarbiya tizimidagi islohotlar hal qiluvchi rol o'ynashini asoslab beradi [7].

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, tahlil qilingan adabiyotlar globallashuv sharoitida ma'naviyatni asrash uchun tizimli yondashuv, yoshlarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va milliy qadriyatlarga sodiqlik asosiy omillar ekanligini tasdiqlaydi.

Manaviyat tushunchasi

Manaviyat tushunchasi insonning ruhiy va axloqiy qadriyatlarini, uning ichki dunyosini va hayotdagi maqsadlarini anglatadi. Manaviyat, asosan, insonning o'z-o'zini anglash jarayonida shakllanadi va tarixiy rivojlanish jarayonida turli madaniyatlar va dinlar ta'sirida o'zgarib boradi. O'zbek xalqining manaviy qadriyatlari asrlar davomida shakllanib, milliy an'analar, urf-odatlar va diniy e'tiqodlar bilan bog'liq holda rivojlangan. Manaviyat tushunchasi, ayniqsa, ma'naviy tarbiya va axloqiy qadriyatlarni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Zamonaviy jamiyatda manaviyatning o'rni yanada ahamiyat kasb etmoqda. Texnologik rivojlanish va globalizatsiya jarayonlari insonlar o'rtasidagi aloqa va munosabatlarni o'zgartirgan bo'lsa-da, manaviyat, insoniyatning ichki muvozanatini saqlashda, axloqiy me'yorlarni belgilashda va hayotning ma'nosini tushunishda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, manaviyat, shaxsiy va ijtimoiy taraqqiyotda, insonlarning ruhiy salomatligini ta'minlashda ham muhim omil hisoblanadi.

Manaviyatning kuchayishi, ijtimoiy barqarorlik va tinchlikni ta'minlashda ham o'z aksini topadi. Manaviyat tushunchasi insoniyat tarixida muhim o'rin tutadi. U, asosan, axloqiy qadriyatlar, ruhiy holat va ijtimoiy munosabatlar bilan bog'liq. Tarixan, manaviyat diniy va falsafiy qarashlar orqali shakllangan, turli madaniyatlarda o'ziga xos ko'rinishlarga ega bo'lgan. Zamonaviy jamiyatda esa manaviyat, insonlarning bir-biriga bo'lgan hurmati, adolat va tenglik tamoyillarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu bilan birga, manaviyat, insonning ma'naviy va ruhiy rivojlanishida, shuningdek, ijtimoiy muammolarni hal etishda yo'naltiruvchi kuch sifatida xizmat qiladi.

Globalashuv jarayoni

Globalashuv jarayoni zamonaviy hayotning ajralmas qismiga aylangan bo'lib, uning asosiy omillari texnologik taraqqiyot, iqtisodiy integratsiya va siyosiy o'zgarishlardir. Ushbu jarayon iqtisodiy rivojlanishga yangi imkoniyatlar yaratmoqda, shuningdek, davlatlar o'rtasidagi savdo va investitsiya oqimlarini kuchaytirmoqda. Biroq, globalashuv ijtimoiy va iqtisodiy tengsizlikni kuchaytirishi mumkin, chunki boy mamlakatlar o'z resurslarini yanada ko'proq nazorat qilib, kambag'al davlatlar esa cheklangan imkoniyatlarga duch kelmoqda. Ijtimoiy jihatdan esa, globalashuv turli madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni kuchaytiradi, bu esa ba'zan madaniy identitetning yo'qolishiga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga, global aloqalar orqali yangi g'oyalar va qadriyatlar tarqalmoqda, bu esa ijtimoiy o'zgarishlarni tezlashtiradi. Madaniyatga ta'siri esa ikki tomonlama: bir tomondan, mahalliy an'analar va qadriyatlar global madaniyat bilan birlashishi mumkin, ikkinchi tomondan, bu jarayon mahalliy madaniyatlarni yo'qotishga sabab bo'lishi mumkin. Shuning uchun globalashuv jarayonini tahlil qilishda uning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy ta'sirlarini birgalikda ko'rib chiqish muhimdir. Globalashuv jarayoni dunyo miqyosida iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Iqtisodiy jihatdan, mamlakatlar o'rtasida savdo va investitsiyalar o'sadi, bu esa iqtisodiy o'sishga olib keladi. Ijtimoiy jihatdan, globalashuv odamlar o'rtasidagi aloqalarni kuchaytiradi, lekin bu jarayon ijtimoiy tengsizlikni ham kuchaytirishi mumkin. Bunday sharoitda, turli madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro ta'sir

ko'payadi, bu esa madaniyatlar aralashuvini va yangi madaniy shakllarning paydo bo'lishini ta'minlaydi.

Manaviyat va globallashuv o'rtasidagi munosabatlar

Manaviyat va globallashuv o'rtasidagi munosabatlar, asosan, insoniyatning ma'naviy qadriyatlari va global ijtimoiy jarayonlar o'rtasidagi o'zaro ta'sirlarni o'z ichiga oladi. Globallashuv, bir tomondan, madaniyatlararo aloqalarni kengaytirish va bilim almashish imkoniyatlarini yaratish orqali manaviyatning rivojlanishiga yordam beradi. Biroq, bu jarayon boshqa tomondan, an'anaviy qadriyatlar va mahalliy madaniyatlarni yo'qotish xavfini ham keltirib chiqaradi. Shunday qilib, manaviyat va globallashuv o'rtasidagi munosabatlar o'zaro murakkab va ko'p qirrali.

Jamiyatlarda globallashuvning ta'siri, ko'pincha, madaniy identifikatsiyalash va o'ziga xoslikni yo'qotishga olib keladi. Shu bilan birga, ba'zi hollarda, mahalliy madaniyatlar o'zlarini saqlab qolish uchun global ta'sirlarga qarshi kurashishga harakat qiladilar. Bunday jarayonlar, o'z navbatida, yangi manaviy va madaniy shakllarning paydo bo'lishiga sabab bo'ladi. Bunday o'zaro ta'sirlar, ijtimoiy birlik va madaniy xilma-xillikni mustahkamlash imkoniyatlarini yaratadi, bu esa jamiyatlarning barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi. Manaviyat va globallashuv o'rtasidagi muvozanatni saqlash, zamonaviy jamiyatlar uchun muhim vazifalardan biridir. Manaviyat va globallashuv o'rtasidagi o'zaro ta'sirlar, globalizatsiya jarayonida mahalliy madaniyatlarni saqlash va rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayon, insonlarning ruhiy va axloqiy qadriyatlarini oshirishga xizmat qiladi. Manaviyat globallashuv sharoitida ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda rol o'ynaydi, chunki u insonlarni birlashtiruvchi kuch sifatida namoyon bo'ladi. Jamiyatlar o'rtasidagi madaniy almashinuvlar, manaviy qadriyatlarning boyishiga olib keladi, bu esa global muammolarni hal qilishda yangi yondashuvlarni taklif etadi.

Madaniyatlararo aloqalar

Madaniyatlararo aloqalar globallashuv jarayonida muhim ahamiyatga ega. Ular nafaqat turli xalqlar o'rtasida o'zaro tushunishni kuchaytiradi, balki madaniy boyliklarni ham oshiradi. Madaniyatlararo muloqot, o'z navbatida, ijtimoiy va

iqtisodiy taraqqiyotga hissa qo'shadi. Bunday aloqalar orqali xalqlar o'rtasida do'stlik va hamkorlik o'rnatiladi, shuningdek, stereotiplar va prejudislarni yengish imkoniyati paydo bo'ladi. Madaniyatlararo aloqalar, shuningdek, turli madaniyatlar va an'analar o'rtasida o'zaro ta'sirni kuchaytiradi, bu esa global miqyosda birlashuv va hamjihatlikni rag'batlantiradi. Manaviyatning roli bu jarayonda alohida ahamiyatga ega, chunki u insonlarning bir-biriga bo'lgan hurmatini va qadriyatlarini oshiradi. Bu esa, o'z navbatida, global muammolarni hal qilishda muhim omil hisoblanadi. Madaniyatlararo aloqalar orqali insoniyat o'z tarixiy merosini saqlab qolish bilan birga, yangi g'oyalar va yondashuvlarni qabul qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu tariqa, madaniyatlararo aloqalar nafaqat madaniy diversifikatsiyani ta'minlaydi, balki global ijtimoiy taraqqiyotga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Globallashuv jarayonida madaniyatlararo aloqalar insonlarning bir-birini tushunishi va o'zaro hurmatni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Bu jarayon madaniyatlarning o'zaro ta'sirini kuchaytirib, yangi me'yor va qadriyatlarni keltirib chiqaradi. Bunday aloqalar, shuningdek, milliy identitetni saqlashga yordam beradi va global miqyosda hamjamiyatlar o'rtasida barqarorlikni ta'minlaydi. Madaniyatlararo muloqot va almashinuv, nafaqat iqtisodiy, balki ma'naviy rivojlanishga ham imkon yaratadi, bu esa insoniyatning umumiy taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Ijtimoiy va iqtisodiy ta'sirlar

Globallashuv jarayoni ijtimoiy va iqtisodiy sohalarda keng ko'lamli ta'sirlar ko'rsatmoqda. Iqtisodiy jihatdan, global savdo va investitsiyalar mamlakatlar o'rtasida resurslar almashinuvini kuchaytiradi, bu esa iqtisodiy o'sishga va yangi ish o'rinlarining yaratilishiga olib keladi. Biroq, bu jarayon, ayrim hollarda, iqtisodiy tengsizlikni kuchaytirishi va ba'zi mamlakatlarda ijtimoiy adolatsizlikka sabab bo'lishi mumkin. Ijtimoiy jihatdan esa, globallashuv ijtimoiy tarmoqlar va madaniy almashinuv orqali odamlar o'rtasida yaqinlikni oshiradi. Shuningdek, bu jarayon, turli madaniyatlarni o'zaro tan olish va bir-biridan o'rganish imkoniyatini yaratadi. Biroq, ma'naviyatning bu jarayondagi roli ham muhimdir. Ma'naviy qadriyatlar va an'analar, globallashuvning salbiy ta'sirlaridan himoyalashda, milliy identitetni

saqlashda va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, ijtimoiy va iqtisodiy ta'sirlarni tahlil qilishda ma'naviy jihatlarni inobatga olish zarur. Globallashuv jarayonida, ijtimoiy barqarorlik va iqtisodiy rivojlanishning uyg'unligi, kelajakda barqaror va adolatli jamiyatlar qurishga yordam beradi. Globallashuv ijtimoiy va iqtisodiy sohalarda keng ko'lamli o'zgarishlarga olib kelmoqda. Ushbu jarayon, iqtisodiy integratsiya orqali mamlakatlar o'rtasidagi savdo va investitsiyalarni oshirib, ijtimoiy muammolarni ham keltirib chiqarishi mumkin. Shuningdek, ma'naviyat bu jarayonda muhim rol o'ynaydi, chunki u jamiyatning axloqiy me'yorlarini va qadriyatlarini saqlab qolishga yordam beradi. Globallashuvning ijtimoiy ta'siri, ko'pincha, madaniy gibridizatsiya va ijtimoiy tengsizlikni keltirib chiqarishi mumkin, bu esa ijtimoiy barqarorlikni tahdid ostiga qo'yadi.

Xulosa

Xulosa sifatida, globallashuv jarayoni zamonamizning eng muhim va murakkab hodisalaridan biridir. U iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalarda keng ko'lamli o'zgarishlarga olib kelmoqda. Biroq, ushbu jarayonning ijobiy tomonlari bilan bir qatorda, salbiy ta'sirlari ham mavjud. Manaviyat, bu jarayonda jamiyat uchun asosiy poydevor sifatida xizmat qiladi. U axloqiy qadriyatlarni saqlab qolish, ijtimoiy adolatni ta'minlash va insonlar o'rtasidagi munosabatlarni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Globallashuvning kelajagi, asosan, manaviyatga bog'liq bo'ladi. Agar jamiyatlar o'zlarining madaniy va axloqiy qadriyatlarini saqlashga muvaffaq bo'lsa, unda globallashuv ijobiy yo'nalishda rivojlanishi mumkin. Aks holda, madaniy gibridizatsiya va ijtimoiy tengsizlik kuchayishi, natijada ijtimoiy barqarorlikni tahdid ostiga qo'yishi ehtimoli mavjud. Shuning uchun, kelajakda globallashuv jarayonida manaviyatni rivojlantirish va saqlash strategiyalari ishlab chiqilishi zarur. Bu nafaqat davlatlar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi, balki global miqyosda barqarorlik va tinchlikni ta'minlashga ham xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, globallashuv jarayonida manaviyatning ahamiyati tobora oshib bormoqda. Maqolada ko'rsatilganidek, manaviyat insoniyatni birlashtiruvchi kuch sifatida xizmat qiladi, bu esa turli madaniyatlar va millatlar o'rtasida o'zaro

tushunishni kuchaytiradi. Kelajakda globallashuv bilan bog'liq muammolarni hal qilishda manaviyatni asosiy tamoyil sifatida qabul qilish zarur. Bu nafaqat ijtimoiy barqarorlikni ta'minlaydi, balki insoniyatning umumiy rivojlanishiga ham yordam beradi. Shu sababli, manaviyat va globallashuv o'rtasidagi munosabatlarni o'rganish va rivojlantirish dolzarb masala hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov, I. (2017). O'zbekistonning globallashuv sharoitidagi o'rni va milliy manfaatlar. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
2. Murodov, A. (2019). Global dunyoda madaniy o'zgarishlar va ma'naviyat masalalari. Samarqand: Samarqand universiteti.
3. Turaev, B. (2018). Globallashuv va milliy madaniyatlar transformatsiyasi. Toshkent: Fan va texnologiya.
4. Abdullaeva, S. (2021). Yoshlar dunyoqarashida mafkuraviy immunitetni shakllantirish. Farg'ona: Farg'ona davlat universiteti.
5. Isroilov, D. (2020). Globallashuv va madaniyatlararo muloqotning yangi bosqichi. Nukus: Nukus davlat universiteti.
6. Rahmonov, E. (2022). Iqtisodiy rivojlanish va ma'naviy yuksalish mutanosibligi. Buxoro: Buxoro davlat universiteti.
7. Xudoyberdiyev, A. (2023). Globallashuvning ijtimoiy hayotga ta'siri va ta'lim islohotlari. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti.

1.